

Čežnja za licem Dijane–Ive Sesartić

Zdenko VIDOVIĆ*

»Čežnja za licem« naslov je izložbe akademske kiparice Dijane–Ive Sesartić, koja je bila postavljena u Salonu Galić u Splitu od 18. prosinca 2003. do 4. siječnja 2004. Kao što se iz samog naslova izložbe može naslutiti, autorica se predstavila nizom portreta, u raznim kiparskim materijalima.

Dijana–Iva Sesartić rođena je u Zagrebu 1966. godine. Studirala je na Likovnoj akademiji u Sarajevu i Pragu te diplomirala kiparstvo na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu u klasi profesora Stanka Jančića. U diplomskom radu tematski je dotaknula problem likovnog uređenja sakralnog prostora. Studijski je boravila u Firenci, Rimu i Stuttgartu. Autorica je niza skulptura u javnim prostorima, od kojih možemo spomenuti zadnju, tri i po metra visoku skulpturu sv. Nikole na najistočnijoj točki otoka Hvara. Kiparica trenutno živi obiteljskim životom u Solinu gdje i umjetnički stvara.

Prigodne riječi J. D. Botterija

Na otvaranju izložbe sudionicima se prigodnim riječima obratio Josip Dini Botteri, čija se skulptura lica također nalazila među izloščima: »Starozavjetni pisac je Stvoritelja u Knjizi Postanka predstavio kao kipara. Takva predodžba, dakle, od pamtivijeka potiče čovjeka da zamijesi glinu i traži u glibu likove, oblikujući likove i lica. I stvori Bog čovjeka i dade mu moć da i on bude likotvoran. Tako dopusti Stvoritelj da se u igri ljudskih ruku, pod nemirnim prstima kipara neprestano kroz svu ljudsku povijest događa čudo likovnosti, koju doživljavamo kao umjetničko duhovno uzdignuće prema nadstvarnome. Igrajući se glinom, umjetnik je kao starozavjetna Mudrost koja govori da je bila sa Stvoriteljem i igrala se u njegovoj blizini dok je utvrđivao granice vodama. Likovnost znači mudrost kojom umjetnik odstranjuje nepotrebno i zaobilazi banalno u svojem djelu. Likovno, naravno, uvijek se odnosi na ono oblikovno na vidljivo, ali ne na površno i površinsko. Likovno je uvijek naznaka za ono dublje i ujedno uzvišeno.

Večeras nam iz Salone stižu nove bronce. Novi kipovi, nova figuracija. Stižu nam poznata lica. Pred nama su suvremenici kojima Dijana–Iva posvećuje svoje kiparsko vrijeme i istraživačku energiju. Ovaj niz lica, portreta, na početku trećeg tisućljeća potvrđuje da istinski umjetnik ne pripada nikakvim vremenskim zagrađama. Umjetnost ne možemo svesti u naše prolazne okvire. Čovjek je stvaratelj umjetnosti po božanskim darovima u sebi. Ono što može čovjek danas, u umjetnosti, mogao je i davni čovjek u vremenu rimskom i grčkom i još mnogo prije, i

* Zdenko Vidović SJ, prof., akademski kipar, Zagreb.

moći će i mnogo kasnije dok bude u sebi poštivao Božje naume. Upravo je riječ o moći ljudskoj. Dijana–Iva može. Ona je to dokazala i svojim javnim spomenicima: anđeo Rafael Vranjic, sv. Nikola i Žena s ribom Sućuraj. Ona to vrlo uspješno i uvjerljivo i večeras potvrđuje ovom izložbom. Dijana–Iva Sesartić klasičnim likovnim sredstvima stvara kiparstvo u svom vremenu. Ona ne teži biti nužno modernom, a da bi pri tome upala u površna, dopadljiva, dekorativna rješenja. Ona poštuje europske kiparske tradicije i uporno izgrađuje svoj kiparski izraz, koji raspoznajemo u njenom realizmu naglašenih doživljaja likova koje je obradila studiozno. Svaki lik donesen je kiparski cjelovito i psihološki zasebno i karakteristično, profinjenom, blagom modelacijom, istodobno čvrste ukupne kiparske forme. Kiparski je ovo panoptikum jednog imaginarnog kruga likova koji su privukli pozornost kiparice. Ovi likovi otkrivaju modele. Ovi modeli nisu trebali umrijeti da bi živjeli u kipovima, da bi ih po sjećanju ili fotografijama kipar radio, kako je to često slučaj. Kipar ih ovako usred životnog puta lovi u svojoj glinenoj mreži i daruje svojoj kulturi, dok oni još vrludaju svojim životnim brzacima. Poželimo još mnogo sretnih lovina ovoj ribarici ljudskih lica.«

Riječi V. Risomonda ml.

U monografiji o umjetničkom djelu i stvaralaštvu Dijane–Ive Sesartić progovorio je i likovni kritičar Vladimir Rismondo: »'Čovjek je mjera svih stvari: koje jesu da jesu, koje nisu da nisu.' Ova davno izrečena, te nadasve podcijenjena rečenica zapravo nas podsjeća na temelje klasične kulture, a s njima i na nužnost izučavanja ljudskog lika u prostoru i vremenu. Svaka je umjetnost, konačno, na ovaj ili onaj način antropocentrična, a iluzija da tome možda nije tako potječe iz paradoksa prema kojemu pokušavamo odjeliti čovjeka i stvarnost. Zaista, o stvarnosti je moguće suditi tek s pozicije naših mjernih jedinica, fizičkih, perceptivnih, pa i duhovnih predodređenja, te tako i stoji pretpostavka da čovjek stvara svijet barem u onolikoj mjeri u kojoj svijet stvara njega. To je dvostrani proces, bez obzira što mi o njemu mislili. U svjetlu izrečenih hipoteza, kiparstvo je povijesno gledano najdosljednija od svih likovnih umjetnosti. Zbog specifičnih tehnoloških zadanosti, ono je bilo utemeljeno u prikazu ljudskog ili životinjskog obličja, a te se odrednice striktno držalo sve do početka dvadesetog stoljeća. I danas je kiparstvo poduka nezamisliva bez temeljnih disciplina portreta, pulufigure i figure. Kiparica Dijana–Iva Sesartić, pak, svojevoljno ostaje u gabaritima primjenjivosti ovih disciplina, istražujući načine putem kojih je moguće oblikovati jedan opći prostor na temelju pojedinačnih portretnih fizionomija. Nesumnjivo, ta dihotomija 'općeg i pojedinačnog' trenutno je najvažniji problem naše autorice, jer se ona u osnovi ispravno drži pretpostavke kako svaki pojedinačni tip ljudske fizionomije vodi prema arhetipu cjeline prostora. Tehnički gledano ta pretpostavka nije nemoguća, ali je rekli bismo kiparski gledano teško ostvariva bez onog znamenitog 'ektipskog međukoraka'. Naime, između pojedinačnog (tipskog) i općeg (arhetipskog) nalazi se jedan jasno artikulirani međuprostor, unutar kojeg kipar uočava elemente za-

jedničke svim pojedinačnim primjerima, te upravo putem njih oblikuje neku vrstu 'poopćene slike' ljudske fizionomije. Na temelju samo takve slike moguće je sagraditi posve autonomni prostor portreta, lika neovisnog o svojem modelu izvora, koji pojedinačni model opisuje s nadređene i već ostvarene pozicije sinteze. Identitet jedne takve pozicije očitava se kroz artikulaciju i supremaciju određenih elemenata forme, te predstavlja stvar osobnog ali ne i svjesnog izbora samog stvaraoca. Drugim riječima, izbor je posljedica samog vremena provedenog u interferenciji kipara i njegove stvarnosti. Vrijednost portretističkog opusa Dijane–Ive Sesartić leži, opet, u činjenici da možemo zorno posvjedočiti procesu stvaranja tog izbora. Rijetke su, naime, prilike u kojima danas kipari (ali i drugi stvaraoci) pristaju sustavno graditi 'ektipski medukorak'. On se preskače, izbjegava, autori prebrzo ulaze u istraživanje prostornog arhetipa, dovodeći se u opasnost banalizacije vlastitoga posla. Stoga se izložba portreta Dijane–Ive Sesartić ponajprije dotiče znalaca, onih koji ne istražuju novosti, već dobro poznaju 'tehnologiju stvaranja'. Zaista, autorica se poduhvatila teške i danas prilično nepopularne zadaće sustavnog dostizanja opće slike svijeta, koja ne isključuje cjelinu u ime detalja, već cjelinu gradi putem uklapanja detalja u sintezu stvarnosti. Tko misli da takav put u kontekstu suvremenosti nema kritičke vrijednosti, ostavljamo mu je na volju da se i sam uhvati u koštac s istim problemom.«

Kiparica o svom krajobrazu

Na pitanje: »Zašto portret?« autorica je sama dala svoje obrazloženje: »Kada napustiš okrilje Akademije neizbježno se nadeš pred pitanjima za koja u vrijeme studija vjeruješ da su suvišna i imputirana. Kako ogromne naslage povijesnog pretočiti u primarno egzistencijalno, u samu vitalnost kiparskog djela? Kako zaobići zamku 'već viđenog', zamku figurativnog kao nesuvremenog? Kako se baviti eshatološkim mislima i promišljanjima unutar odabira teme i kiparske kompozicije, a ne biti ponavljan i 'davno određen'?

Kako ogoliti stvarnost, pojavnost i u tom procesu svlačenja ostati neposredno životan i potrebno prirodan? Jer upravo je raskorijenjenost ono što nas stavlja pred 'zid' mada kako je rekao moj profesor kiparstva Stanko Jančić 'ostaneš li figurativac nikad se nećeš popeti na ovaj vlak današnje umjetnosti koji tako ludo juri!' I ne želim rekla sam tada. Pred tim zidom stala sam u trenutku jedne životne odluke, koja je postala zahtjevnija od autonomije. Iskristalizirana misao jednog sveca koji je sudeći o stvarima stalno ponavljao pitanje: 'Quid hoc ad aeternitatem' što to znači za vječnost? srušila je zid. Ugledala sam krajobraz poput nadahnuća ili unutarnjeg poziva. Znala sam za riječi profesora Josipa Bifela: 'riječ krajobraz kazuje da je jedan kraj izrazit kao obraz, ali i to da je obraz čitav jedan prebogati, neiscrpan kraj'. U svojim promišljanjima tu čežnju za licem osluškujem poput žudnje za neizrecivim, vječnim, Božjim, jer nemali je broj trenutaka unutar analitičkih studija na kojima sam zastala s mišlju 'to je samo mucanje o božanskim stvarima'. Ipak, imam dovoljno materijala za ostati tu u krajobrazu. Na koncu,

iako znam da se umjetničko djelo prosuđuje ne gledajući na nakane i intuiciju stvaraoca izrekla sam par misli 'pogleda iznutra'. One su možda previše intimističke, ali ih ipak darujem nevidljivoj niti što veže spona svih onih što naslućuju prst Božje milosti u svom stvaralačkom nervu.«¹

Moderna umjetnost i kiparičino mjesto u njoj

»Voda koju dotakneš u rijeci posljednja je od vode koja je dotekla a prva od one koja otječe; isto tako je i sadašnje vrijeme« (Leonardo). Općepoznato je da je u naše vrijeme umjetnost krenula jednim svojim novim tokom, kriteriji su se promijenili, nastao je jedan sasvim novi početak. Moderna umjetnost jedinstvena je tvorevina našeg vremena i gotovo ništa ne duguje umjetnosti koja joj je prethodila. »Moderan« je pojam koji se već stoljećima rabi da označi stil koji raskida s prihvaćenom tradicijom i teži stvaranju novih oblika koji više odgovaraju razumu i osjećajnosti novoga doba. Izraz »moderna umjetnost« se odnosi na izvjesne stilske konvencije koje se odvajaju od idealističkog ili naturalističkog mjerila, karakterističnog za klasičnu tradiciju u umjetnosti. Moderna umjetnost promjenjiva je pojava: ono što je bilo »moderno« krajem devetnaestog stoljeća, više nije moderno. To nas sve navodi na zaključak da moderna umjetnost ima svoju vlastitu tradiciju i razvoj. Evolucija umjetnosti je jedan proces koji može, ali ne mora, u svakom trenutku odražavati društvene i ekonomske uvjete pod kojima se razvija. Dakle, moderna umjetnost odstupa od akademske tradicije, to je stil koji nije u sebi jedinstven nego je raznolik. Ali u toj raznolikosti on je ipak određen, i upravo ta određenost čini njegovu modernost.

Povijesni prikaz umjetnosti predstavlja mučan prizor jer izgleda kao da se po pravilu kreće unatrag, a ne unaprijed. U znanosti, ako se radi prosječno dobro, pokazuje se izvjestan napredak, dok pogled unatrag uvijek označava prekid kontinuiteta. Ali u umjetnosti jednom stvorena škola obično nazaduje u svom daljnjem razvoju. Ona postiže savršenstvo svoje vrste jednim iznenadnim izljevom energije, koji je suviše brz da bi ga oko povjesničara moglo pratiti, a zatim dolazi do neizbježne stagnacije. Postignuto savršenstvo ne odgaja i ne pročišćava ukus potomstva, ono ga zavodi. Ukoliko se u povijesti umjetnosti može zapaziti neki zakon, to je više zakon reakcije a ne progressa. Prema nekim kritičarima umjetnosti logičku povezanost moderne umjetnosti može dati samo filozofija umjetnosti. Ta filozofija definira umjetnost kao sredstvo vizualnog shvaćanja svijeta. Postoje dva načina shvaćanja svijeta. Svijet možemo mjeriti i to mjerenje zabilježiti jednim dogovorenim sustavom znakova (brojevima ili slovima). To bi bio znanstveni način shvaćanja utemeljen na eksperimentu. Drugi je način da konstruiramo sustave koji svijet objašnjavaju imaginativno (mitološki). Ali umjetnost se ne smije miješati

1 Riječi likovnog kritičara Vladimira Rismonda ml. i kiparice Dijane–Ive Sesartić prenosimo iz prigodne brošure izložbe: Dijana–Iva Sesartić, Čeznja za licem, Hrvatska udruga likovnih umjetnika, Split, 2003.

ni s jednim od ova dva načina shvaćanja svijeta. Umjetnost je vječno živo pitanje koje osjetilo vida postavlja vidljivom svijetu, a umjetnik je čovjek sa sposobnošću i željom da vizualnu percepciju pretvori u materijalnu formu. Prvi dio njegove akcije je perceptivan a drugi ekspresivan, no u praksi nije moguće odvojiti ta dva procesa: umjetnik izražava ono što opaža i opaža ono što izražava. Cijela povijest umjetnosti je povijest načina vizualnog opažanja: različitih načina na koje je čovjek vidio svijet.

Ako se sada vratimo umjetnosti klasičnog razdoblja, vidjet ćemo kako su svi stari majstori uvijek nastojali ostati vjerni prirodi. Umjetnost je bila u službi ljepote. U tom služenju ljepoti umjetnici su uvijek ostajali povezani s tradicijom. Na taj ih je način tradicija uvijek obvezivala na neprestano obraćanje stvarnosti i nije im dopuštala da se slijepo podrede ijednom majstoru. Priroda je uvijek bila jedina njihova prava učiteljica. Svi su oni bili duboko uvjereni da priroda nikad nije ružna, i jedino što su željeli bilo je upravo to da sve svoje težnje ograniče na to da joj ostanu vjerni. Cilj umjetnika sastojao se prije svega u razvijanju i jačanju smisla za dubinu. Duh se teško miri s tim osjećajem. On jasno može zamisliti samo površine. Teško mu je zamisliti oblike u prostoru. No u tome i jest sva ljepota umjetničkog stvaranja. U samom činu stvaranja umjetnik najprije postavlja osnovne planove figure koju modelira. Snažno ističe položaje koje daje svakom dijelu tijela: glavi, ramenima, torzu i nogama. Umjetnost zahtjeva odlučnost. Samo kad se snažno istakne kako linije teku, ponire se u prostor i osvaja dubina. Kad su glavni planovi utvrđeni, sve je riješeno. Detalji se zatim rađaju i razmještaju sami od sebe. Kad modelira, kipar nikad ne misli na površinu, nego na reljef. Njegov duh svaku površinu shvaća kao krajnji dio nekog volumena koja je iznutra potiskuje. Sav život izvire iz jednog središta, a zatim se razvija iznutra prema van. U tom smislu u svakom lijepom umjetničkom djelu uvijek se naslućuje snažan unutarnji poticaj. U tome je tajna antičke umjetnosti, ali i sva djela velikih umjetnika klasičnog perioda svjedoče o tome. Svi veliki umjetnici bili oni kipari ili slikari koji poniru u prostor i njihova snaga leži u osjećaju dubine. Umjetnost započinje tek s unutrašnjom istinom, ali bez poznavanja volumena, proporcija, boje, perspektive, bez vješte ruke i najživlji polet duše biva umrtvljen. Analogno tome moglo bi se reći: što bi bilo i od najvećeg pjesnika u stranoj zemlji čiji jezik on ne bi poznao? Uvijek je postojalo mnogo umjetnika koji su odbijali djelovati po zakonima umjetnosti; zato su samo mucali. Umjetnik u ovom dijelu posla treba imati strpljenja, ne smije računati na nadahnuće jer ono ne postoji. Jedine vrline umjetnika jesu mudrost, iskrenost i marljivost. Umjetnici su u svom stvaralaštvu težili istinitosti, ali to nije značilo da su morali biti doslovno točni. Postoji jedna doslovna točnost fotografije i odljeva. Umjetnik koji se zadovoljava zavaravanjem oka i ropski kopira detalje, bez sumnje nikada neće biti stvaratelj. Umjetnik ovog razdoblja bio je uvjeren u postojanje samo jedne istine i zato je znao da ono što je duboko istinito za jednog čovjeka mora biti istinito za sve ljude. Umjetnost je shvaćana kao kontemplacija, zadovoljstvo duha koji prodire u prirodu stvari i u njima otkriva duh kojim su nadahnute. Umjetnost je najuzvišenija misija čovjeka jer je to napor misli koji traži da shvati svijet i učini ga takvim da ga i drugi shvate. Obično se misli da je umjetniku ovog

perioda glavni cilj bio doslovno imitiranje prirode, što je potpuno krivo. Umjetnik uvijek gleda čitavu istinu, a ne samo onu na površini. Njemu nije bio samo cilj reproducirati vanjštinu nego i duh, koji isto tako čini djelo prirode. Umjetnik uvijek ističe one crte koje najbolje izražavaju duhovno stanje koje tumači.

Djelo kiparice Dijane–Ive Sesartić kreće se na toj liniji, gdje je čovjek uvijek bio najdostojniji likovnog prikaza. Čast mi je što Dijanu poznajem osobno i što sam njezin stvaralački rad mogao pratiti izbliza dok smo zajedno studirali na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu. U samom stvaralačkom središtu Dijane–Ive Sesartić, kako je to ona sama lijepo izrekla, jest »čežnja za licem«. Već sam govorio o umjetnosti kao najuzvišenijoj čovjekovoj misiji koja ima cilj shvatiti svijet i učiniti ga takvim da ga i drugi shvate. U toj najuzvišenijoj misiji umjetnosti svaki je umjetnik slobodan u izboru likovnog načina izraza. Dijana izabire klasična sredstva izraza, što je po mome skromnom uvjerenju teži put, te ljudsko lice kao prozor kroz koji gleda na život i svijet. U konkretnim licima, koja »usred životnog puta lovi u svoju glinenu mrežu«, ona otkriva neiscrpni izvor inspiracije. Svako njezino djelo odražava ne samo onu vanjsku istinu koja se otkriva klasičnim likovnim izrazom (realizmom) nego još više pokušaj da se dođe do one unutrašnje istine svakog pojedinog modela.

No, jedno od najtežih pitanja umjetnosti svih vremena po mom sudu jest upravo spomenuto pitanje objektivnosti. Što se tiče izvanjske istine, tj. vjernog predstavljanja modela, tu nema nikakve sumnje. Uvijek je kroz povijest bilo takvih meštara čijim djelima je nedostajao samo jedan udarac čekićem da progovore. To isto vrijedi i za Dijanino djelo! Ali kada je riječ o unutrašnjoj istini, tada se radi o pravom razlikovanju duhova, tj. postavlja se pitanje: čija je to istina, umjetnikova ili modelova? Upravo nam o tome progovara i sama umjetnica u časopisu *Gospin otok* opisujući nastajanje brončanog poprsja nadbiskupa Franića povodom njegovog 90. rođendana: »Prvog dana rada nadbiskup Franić saznao je od mene da ga do tog trenutka nikada prije nisam vidjela niti čula njegove propovijedi. Zato je drugo jutro kada sam došla izrazio sumnju i predložio kako bi najbolje bilo da se ja ne mučim više jer da ću vjerojatno učiniti tu fizičku, odnosno tjelesnu sličnost, ali da dušu njegovu ne ću moći pokazati iz jednostavnog razloga što ga ne poznajem. Iskreno sam se nasmijala i samouvjerenom rekla da sve piše na našim licima i da ću se pomoliti Duhu Svetom da mi dade znanja i vještine da to iščitam i pretočim u skulpturu. Treće jutro u procesu rada počele su se nazirati prve prepoznatljive crte lica. Nadbiskup je znatiželjno ustao, pogledao portret i zamišljeno sjeo natrag u fotelju. Nakon dužeg vremena na glas je, onako za sebe, rekao: 'Pa da, žena bolje i brže uočava bitnost.' Nisam komentirala, ali mi je bilo jasno o čemu je razmišljao prošlu noć.«² Na kraju projekta »Poprsje nadbiskupa u miru F. Franića« umjetnica je dobila pismo zahvale od Nadbiskupa u kojem joj on progovara

2 D.–I. Sesartić, Nadbiskupu Franiću za 90. rođendan, *Gospin otok*, Glasilo HKZ »MI«— Solin, br. 19, Božić 2002., str. 45.

o stvaralačkoj intuiciji, o tome koliko umjetnik iz svoje duhovne nesvjesnosti, iz svojih tamnih zahvata vlastitog ja, ipak naslućuje dar stvaralačke intuicije.

Na tragu ovih misli Dijana–Iva piše: »Za mene, umjetnost je dar Božje milosti i vidjela sam mnoga umjetnička djela, pa i ona najveća koja malo vrijede za vječnost jer nisu bila usmjerena k njoj. Kiparstvo nosi u sebi velikom sugestivnom snagom, dramu ljudskog življenja. Možda više nego li druge umjetnosti. Kad kipar snagom modeliranja, odnosnom masa i ploha, ritmom volumena, postigne unutrašnju konstrukciju stvarnosti, neminovno osjeti zadovoljstvo duha. 'Tada prodi-re u samu prirodu i u njoj otkriva Duh kojim je ona nadahnuta' (A. Rodin). Ne računa kipar tada na nadahnuće. To je trenutak koji je duboko surov i istinit. Trenutak kada iznad same želje da nevidljivo učini vidljivim i materijalizira neprolazno u prolaznom, sve doživljava svoj obrat. To je trenutak kada djelo nadilazi samog kipara, umjetnika, i zaživi svojim životom! Kipar uvijek traži bitnost, uvijek ogoljuje stvarnost, skida sve da bi došao do same istine. Taj put 'svlačenja' ne temelji se ni na kakvim ideologijama, niti teorijama, već se nalazi u najintimnijim dijelovima čovjekove osobnosti. Na kraju stvoreno djelo, posjeduje vrijednost u sebi i ne bi smjelo biti podređeno niti u službi bilo kojih drugih vrijednosti.«³

Nezaboravno i prvo sjećanje koje je na mene ostavio stvaralački rad Dijane–Ive Sesartić jest jedan lik Krista koji je radila za našeg studentskog boravka u klesarskoj školi na Braču. Moram priznati da sam tada bio pomalo zatečen i iznenađen njezinim odabirom teme. Ali sada, pokušavajući jednim cjelovitim pogledom obuhvatiti njezin stvaralački rad, mogu sa sigurnošću reći da je njezina »čežnja za licem« zapravo čežnja za Božjim licem koje se najjasnije očitovalo u Isusu Kristu, Sinu Božjem i Marijinom. Imajući u vidu misao pape Ivana Pavla II. kako umjetnik preko svojih dijela komunicira s drugima, pokušajmo čuti i priopćavajući značaj Dijaninog djela. Ono nam zapravo želi priopćiti kako je naša »čežnja za licem« bila i Božja čežnja: »I Riječ je tijelom postala«, i kako je najkraći put do Boga zapravo put preko konkretnih lica s kojima živimo i koja svakodnevno susrećemo.

I na koncu, da ne ostanem dužan odgovor na ono najteže umjetničko pitanje, smatram da je najuspjeliji onaj portret kod kojeg umjetnik i model postaju jedno srce i jedna duša, a to se ne događa bez Duha Svetoga koji je ujedno i glavni nadahnjivatelj umjetničkog stvaranja.

3 D.–I. Sesartić, Skulptura u funkciji sakralnog, *Gospin otok*, Glasilo HKZ »MI«— Solin, br. 10, Božić 1993., str. 33.